

«Sperne voluptates, nocet empti dolore voluptas.» (18)

«Omnem crede diem tibi diluxisse supremum ;

Grata superveniet, quæ non sperabitur, hora.» (22)

«Quæ lædunt oculum, festinas demere, si quid

Est animum, differs curandi tempus in annum ?» (23)

«Valeat possessor oportet,

Si comportatis rebus bene cogitat uti.» (31)

«Maxima debetur puero reverentia.» (5)

«Qui non defendit, qui absentem rōdit amicum

Fingere qui non visa potest, commissa tacere

Qui nequit, hic niger est, hunc tu, Romane, caveto !» (5)

Azt sem helyeselhetem, ha az ilyen költői idézetek — mint az előbbi példa első sorában — meg vannak hamisítva, mint pl.

«Vivere naturæ te convenienter oportet» (31)

«Vas, nisi sincerum est, quidcunque infundis, acescit.» (42)

e. h. sincerum est nisi vas . . .

«Tum tua res agitur, paries cum proximus ardet.» (40)

Az említett elvi és módszer szempontjából tett kifogásaim mellett szívesen elismerem, hogy a gyakorlókönyv a szerző terve szerint (a magyarságot nem tekintve !) lelkiismeretes gondnal készült, a latin nyelv szempontjából tárgyi hibáktól ment s más effajta könyveink mellett tisztességesen megállja a helyét.

CSENGERI JÁNOS.

Két jó ifjúsági könyvről. (*Kaydt*: Englische Schulbilder. — *Hughes*: Tom. Brown's schooldays).

A napi hivatalos munka után az egységes iskola, tankönyvbírálat és fizetésrendezés küzdelmei közepette valóban jól esik időnként a Megváltó szavait követve, a kisdetekhez leereszkedni, s nem annyira erőt, mint inkább megifjodást s lelkesülést meríteni az ifjúságnak szánt jó könyvekből. Olvasás közben épen kapóra jött nekem a Pæd. Társ. azon utóbbi határozata, hogy a gyermek- s ifjúsági irodalmat figyelemmel fogja kísélni. Igénytelen soraimnak meglévén a jogezíme, csak azt jegyzem meg, hogy a hazafias iránynak teljes méltatásával is összeegyeztethetőnek tartom azt, hogy más nemzetek ifjúsági irodalmából is átültethessük a valóban jót és maradandót. Ezen elv helyességét e folyóirat olvasói előtt, gondolom, felesleges bizonyítani ; a sovínisztákat s elfogultakat pedig csak a klasszikus «Robinson»-ra utalom, mely angol volta daczára bejárta az egész világot s mindegyikünk ifjúkori visszaemlékezéseiben előkelő s maradandó helyet foglal el.

Azon két könyv, melyre ez alkalommal óhajtanám az olvasók, főleg azonban az írók és kiadók figyelmét felhívni, tárgyát, illetve szerzőjét tekintve szintén angol, noha németül van megírva. Értéköket fokozza az, hogy napjaink egyik fontos pædagogiai vezéreszméjének teljesen megfelelnek, s keresve sem találhatnánk alkalmasabb eszközt a testi nevelés reformjára s az *ifjúsági játékok megkedveltetésére*. A gyermek psychológiájának egyik elemi szabálya az, hogy csak azzal foglalkozik szívesen, a mit szeret; ha tehát azt akarjuk, hogy játszszzék, még pedig a szabadban, hiába adjuk kezébe a legteljesebb Kiss Áron-féle játékgyűjteményt, melyet felnőttek hászonnal forgathatnak, de a gyermek s ifjú megun s csakhamar félre tesz, hanem igenis buzdulni fog saját példánkon s oly élénken megírt rokon jeleneteken, melyek őt az eszmének képesek meghódítani. Ime az ifjúsági játékok népszerűsítésének egy új, s higgyék el, nem meddő módja!

Ha rossz könyvek olvasásának, jogosan, káros hatást tulajdonítunk, akkor a megfordított tétel helyességét is el kell ismernünk. Ezen meggyőződés eleveleddett fel bennem önkéntelenül azon két könyv olvasása közben, melyekről e helyen bővebben azért szándékozom megemlékezni, mert átültetésök érettebb ifjúsági irodalmunkra valódi nyereség volna. Napjainkban kevés mű jelenik meg, melyről nyugodt lelkiismerettel állíthatnók, hogy «a szó igaz értelmében vett jó ifjúsági iratok», mint a szóban forgók, melyek azon, korunkban eléggé nem méltányolható jó tulajdonsággal is dicsekednek, hogy az ifjúsági játékok időszerű eszméjét ép oly népszerű, mint vonzó alakban tárgyalják s alkalmasak arra, hogy ezen egészséges eszmének kicsiny-nél-nagynál egyaránt lelkes híveket és apostolokat szerezzenek.

Első könyvünk* azon ismertetés révén, melyet róla a Tanáregyesületi Közlöny XXIV. évfolyamának 259—60. lapján közöltem, gondolom, nálunk sem egészen ismeretlen. Azóta a külföldi bírálatok is megerősítették jó véleményemet, s mondhatom, nem ismerem munkát, melyből a nagy angol internátusok belső életét, az angol ifjúsági játékok lényegét és fontosságát jobban s kellemesebben meg lehetne ismerni. Raydt könyve az érettebb ifjúságnak szánt tartalma mellett, finom pædagogiai érzékkel lévén megírva, igen kívánatosnak tartom, hogy a szerző előzetes engedélyével avatott toll legalább kivonatossan irodalmunkba is átültesse.

Kissé bővebben fogok megemlékezni másik könyvünkről, melynek teljes címe: *Tom Browns Schuljahre. Von einem alten Jungen. Aus*

* Teljes címe: *Ein gesunder Geist in einem gesunden Körper. Englische Schulbilder in deutschem Rahmen, nach einer Studienreise aus der Bismarck-Schönhausen-Stiftung geschildert von H. Raydt.* — Hannover, 1889, C. Meyer. — n. 8. r. 266 + 8. l., 44 rajzzal. Ára 4 márka.

dem Englischen des Thom. Hughes übertragen. Nürnberg, Verlag der Kinder-Gartenlaube 1892; — kis 4. r. 284 l. Ára 2 márka. — *Tom Brown's schooldays*, ez a könyv eredeti angol czíme, melynek jó hírnevét a német közönség előtt Raydt fentemlített «Képei az angol iskolaéletből» alapították meg, a mennyiben ezen szerző ismételtlen a legnagyobb dicsérettel emlékezik meg ama kedves könyvről (reizendes Büchlein, I. műve 34. lapján), és *Rugby schoolt*, az 1567-ben alapított híres angol internátust, valamint 1828-tól kezdve működő, nem kevésbé híres és hivatott igazgatóját dr. Thomas Arnoldot, az angol internátusok reformátorát, behatóan méltatja.

Könyvünk, mely két részre s mindegyik rész kilencz fejezetre van osztva, önéletleírás alakjában tartalmazza egy angol deák tanuló-éveinek leírását. Mindez eleven tollal s olyannyira élvezhetően van elmondva, hogy a társadalmi s tanügyi napimunka fáradalmi után valódi üdülést nyújt. A szerző, a ki az iskolaélet viszonyait megmásíthatatlanul tárja elénk, jól kidomborítja hőségét s a mellékszereplőket, számos iskolai kalandot s jelenetet rajzol, megismertet a deákok csinjeivel s még a mozgalmasabb eseményektől sem riad vissza, a mennyiben azok ismerete a helyes ítéletre és az internátusok beléletének megismerésére szükséges.

Helyenként, s a nélkül, hogy kifárasztana vagy a gyorsan haladó cselekvés menetét akaratumk ellenére megakasztaná, számos jeles pædagogiai megjegyzést s tapasztalatot sző be, melyekből mutatványul néhányat idézek: Az iskolák célja nem az, hogy a tanulók fejét göröggel és latinnal tele tömjék, hanem az, hogy testileg és szellemileg ép fiúkká s a jövőben derék állampolgárokká neveljék őket; ámde ezen munkának aránytalanul fontosabb része a tanórákon kívül esik (40. l.). Gyakran gondolok arra, hogy a mai fiúk sokkal puhábbak és finyásabbak, mint mi, kik a régi iskolát jártuk (49. l.). Ez a játék (foot-ball) csodálatos próbaköve a fiúk különböző jellemének (75). Egy félóra az ilyen fáradhatatlan, idegfeszítő küzdelemből felér a nyárspolgári életnek egy esztendőjével (79). Mily hatalom rejlik a könnyedén odavetett szavakban, ha olyanoktól erednek, kiket szeretünk és tisztelünk, s mily könnyedén bánnak el ezen hatalommal! Bizony, bizony, ezen szavakat az Úr egyszer számon fogja kérni (81). A fiúk, mint a birkák a nyájban követik egymást jóban rosszban egyaránt, mert nem igen szeretnek gondolkodni s nincsenek még szilárd elveik, azért igen fontos az, hogy *ki* kerekedik élükre vezérnek (120). Sok pajkos fiút sikerült már megjavítani azzal, hogy egy ifjabb társat rájuk bizva, komoly öntudatukat felkelítették (155). Az ifjúból csak akkor lesz valami, ha megengedjük, hogy saját magából is fejleszthesse magát (177). Iskoláinkban az enyém és a tiéd fogalma helyenként hihetetlenül zavaros s olyat is megenged, a miért szegény gyermekek tömlöczbe vándorolnának (207). Tanuljatok meg jól

boxolni, mert ez nagy hasznokra lesz; ha nem alkalmaznátok is komolyan, nincs ennél hasznosabb testi mozgás a kedélyre, valamint a gerincz- és végtagok izmai számára (? 225). Egy jó szó, egy kis leereszkedés felnőttek részéről oly könnyen belopódzik a tisztességes fiú szívébe (259). A földnek legelterjedtebb zuga is fontos, és senki sem tudhatja, vajjon nem azon hely legfontosabb-e, melyen épen ő van — de mindenki saját helyén legjobb erejét és tudását alkalmazhatja s értékesítheti (271).

Ezekhez sorakoznak az erkölcsre s vallásosságra (9, 101, 168 f., 254) vonatkozó, valamint humoros és szatirikus (13, 19, 32, 77) megjegyzések, bár az utóbbiak bizonyos szellemi érettséget tételeznek fel. Végül nem hallgathatom el a 165., 240. s 253. l. f. leirt jeleneteket, melyek az ifjúsági irodalom gyöngyeihez tartoznak. A valódi könyörület s vallásosság ilyen példái annál meghatóbbak, minél ritkábbak napjainkban.

Az intézeti rendellenességek, visszaélések, s megtorlások, a felső osztályok növendékeinek alkalmazkodása az alsóbbak rovására, bár elvben nem helyeselhető, mély jelentőségű. Én legalább ebben látom a lehető legjobb előkészítést a valódi létért való küzdelemre, s legvalószínűbb okát s magyarázatát a felnőtt angolok ú. n. «flegmá»-jának. Úgy van! mert egy valódi «legény»-től (*fellow*) minden kényeskedésnek s a fin de siècle-re emlékeztető finyásságnak távol kell maradnia; apróságek nem bánthatják, különben hogyan volna majdan képes az élet viharában helyt állni! Mindennek, tehát az edzésnek s tombolásnak is megvan a maga ideje, s jaj annak, kinél későn, idejüket múlva, jelentkeznek! Még a határozottan vásott cselekedeteknek is megvan az a jótékony hatásuk a közösségre, hogy bennök az igazság s kárpótló viszonzás nyilvánulnak.

Ítéletemet röviden összefoglalva, «Tom Brown Iskolaéveit», tartalmánál s irányánál fogva melegen ajánlhatom kartársaim s a nevelésükre bizott ifjúság figyelmébe: az eredetit s a német fordítást a hozzáértőknek, a magyar átdolgozást pedig élelmes kiadóinknak, kiket biztosíthatók, hogy a könyvnek kelendősege lesz, mert könnyű s csaknem lehetetlen meg nem szeretni. Azokat pedig, kik önálló ifjúsági iratok szerkesztésével foglalkoznak, a buzdító példa után, arra kérem, ajándékozzák meg a hazai irodalmat mihamarabb egy eredeti magyar «*Barna Tamás*»-sal, melynek tárgyát a hazai középiskolák és nevelő-intézetek életéből meríthetik.

(Eger.)

KEMÉNY FERENCZ.